

Наукові інтереси: професійна підготовка фахівців технічних спеціальностей.

КОБИЛЯНСЬКА Ірина – кандидат педагогічних наук, доцент, доцентка кафедри безпеки життєдіяльності та педагогіки безпеки Вінницького національного технічного університету.

Наукові інтереси: професійна підготовка фахівців технічних спеціальностей.

ПІНАЄВА Ольга – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки і освітнього менеджменту Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: професійна підготовка фахівців педагогічних спеціальностей.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

KUZMENKO Olha – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Academic Secretary of the Secretariat of the Academic Council Donetsk State University of Internal Affairs.

Scientific interests: professional training of future technical specialists.

DEMBITSKA Sofia – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Life Safety and Safety Pedagogy Vinnytsia National Technical University.

Scientific interests: professional training of specialists in technical specialties.

KOBYLYANSKYI Oleksandr – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Life Safety and Pedagogy safety Vinnytsia National Technical University

Scientific interests: professional training of specialists in technical specialties.

KOBYLYANSKA Iryna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Life Safety and Safety Pedagogy Vinnytsia National Technical University.

Scientific interests: professional training of specialists in technical specialties.

PINAEVA Olga – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Pedagogy and Educational Management Vinnitsa State Pedagogical University named after Mikhail Kotsubynsky.

Scientific interests: professional training of specialists in pedagogical specialties.

Стаття надійшла до редакції 21.02.2025 р.

Стаття прийнята до друку 03.03.2025 р.

УДК 373.3:37.091.3-051:004.7

DOI: 10.36550/2415-7988-2025-1-218-42-47

ЛАЗАРЕНКО Наталія –

доктор педагогічних наук, професор, ректор Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3556-8849>

e-mail: nataliia.lazarenko@vspu.edu.ua

ВІЗНЮК Інесса –

доктор психологічних наук, професор, професор Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6538-7742>

e-mail: innavisnyuk@gmail.com

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглянуто теоретичні основи підготовки майбутніх учителів початкових класів до інноваційної діяльності. Досліджено принципи, підходи та методи формування готовності педагогів до впровадження новітніх освітніх технологій, адаптації до змін у сфері освіти та ефективної взаємодії у сучасному освітньому середовищі. Особливу увагу приділено компетентнісному та особистісно орієнтованому підходам, інтерактивним технологіям навчання та організації педагогічної практики. Окреслено значення інноваційної діяльності для розвитку професійної майстерності та підвищення якості початкової освіти.

В дослідженні розкрито теоретичні основи підготовки майбутніх учителів початкових класів до інноваційної діяльності, що відповідає динамічним змінам сучасного освітнього середовища. Акцентовано увагу на важливості гармонійного поєднання теорії та практики, що забезпечує здатність педагогів адаптуватися до впровадження новітніх технологій і формувати ефективну взаємодію з учнями. Висвітлено основні характеристики професійної компетентності, визначені дослідниками професійної початкової освіти, а також компетентнісний підхід до освіти. Результати аналізу педагогічного досвіду сприяли створенню моделі формування готовності майбутніх учителів до міжкультурної комунікації.

Представлено поетапний підхід до формування готовності майбутніх учителів початкових класів до міжкультурної комунікації в умовах інноваційної діяльності. Розглянуто теоретичну, практичну підготовку та інтеграцію отриманих знань у педагогічну практику. Наголошено на важливості впровадження сучасних освітніх технологій, інтерактивних методів і технологічних карт. Охарактеризовано основні ознаки інноваційної діяльності, такі як розвиток інтересу до навчання, формування особистості учнів та підвищення якості освіти. Висвітлено вплив технічних, навчальних і позанавчальних інновацій на процес навчання.

Ключові слова: інноваційна діяльність, теоретичні основи, підготовка вчителів, початкова школа, освітні технології, педагогічна практика, компетентність, адаптація до змін.

LAZARENKO Nataliia –

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Rector
Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3556-8849>
e-mail: nataliia.lazarenko@vspu.edu.ua

VIZNIUK Inessa –

Doctor of Psychological Sciences, Professor,
Professor at the Department of Psychology and Social Work of
Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6538-7742>
e-mail: innavisnyuk@gmail.com

THEORETICAL FOUNDATIONS OF PREPARING FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS FOR INNOVATIVE ACTIVITIES

The article examines the theoretical foundations of training future primary school teachers for innovative activities. The principles, approaches and methods of forming teachers' readiness for the introduction of new educational technologies, adaptation to changes in the field of education and effective interaction in the modern educational environment are studied. Special attention is paid to competency-based and personality-oriented approaches, interactive learning technologies and the organization of pedagogical practice. The importance of innovative activity for the development of professional skills and improving the quality of primary education is outlined.

The study reveals the theoretical foundations of training future primary school teachers for innovative activities, which corresponds to the dynamic changes in the modern educational environment. Attention is focused on the importance of a harmonious combination of theory and practice, which ensures the ability of teachers to adapt to the introduction of new technologies and form effective interaction with students. The main characteristics of professional competence, identified by researchers of professional primary education, as well as a competency-based approach to education are highlighted. The results of the analysis of pedagogical experience contributed to the creation of a model for the formation of readiness of future teachers for intercultural communication.

A step-by-step approach to the formation of readiness of future primary school teachers for intercultural communication in the conditions of innovative activity is presented. Theoretical, practical training and integration of the acquired knowledge into pedagogical practice are considered. The importance of implementing modern educational technologies, interactive methods and technological maps is emphasized. The main features of innovative activity are characterized, such as the development of interest in learning, the formation of students' personalities and improving the quality of education. The impact of technical, educational and extracurricular innovations on the learning process is highlighted.

Keywords: innovative activity, theoretical foundations, teacher training, primary school, educational technologies, pedagogical practice, competence, adaptation to change.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Актуальність міжкультурної комунікації визначається потребою долати культурні бар'єри, враховувати освітні, вікові та соціальні особливості комунікантів. Ця міждисциплінарна наука, пов'язана з культурологією, психологією та лінгвістикою, нині набуває значимості в контексті подолання конфліктів і зростання міграційних процесів. Єдиний інформаційний простір, академічна мобільність, наукове співробітництво, участь у міжнародних проєктах та інноваційна діяльність сприяють формуванню єдиної педагогічної спільноти, відкритої до міжкультурної комунікації, що підкреслює важливість підвищення якості підготовки педагогів, зокрема в галузі початкової освіти, для активної участі в міжнародних освітніх процесах. Готовність сприймати та інтегрувати різні культурні цінності, традиції та моделі поведінки включає здатність ефективно спілкуватися із представниками різних культур, долаючи стереотипи й упередження, що є необхідним для гармонійного співіснування в умовах багатокультурного світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження В. Фон Гумбольдта, В. Лейбніца, О. Потебні заклали основу міжкультурної комунікації як науки. Теорії цього напрямку представлені в працях К. Бергера, Е. Холла, а поняття «міжкультурне спілкування», його структуру та формування розкрили Л. Гришасєва, Т. Грушевицька, А. Садохін. Проблеми комунікативних бар'єрів досліджували Ф. Бацевич, Т. Термінасова та зарубіжні вчені, зокрема А. Белл, Г. Гофстеде,

П. Єммерт. В Україні над цією тематикою працюють В. Андрущенко, Л. Губерський, В. Євтух. Об'єктом міжкультурної комунікації є спілкування представників різних культур, а предметом – мовні стереотипи, норми поведінки, звичаї та традиції. Формування міжкультурної компетентності в підготовці майбутніх учителів початкових класів до інноваційної діяльності забезпечили в своїх працях С. Сапожникова, Т. Яценко, Т. Грушевицька та інші, які сприяють визначенню психолого-педагогічних умов успішної готовності до міжкультурного спілкування [1–3].

Такі підходи відіграють важливу роль у вирішенні викликів сучасності, а їх систематичність є ключем до успіху щодо вирішення соціальних, економічних і культурних питань на міжнародному рівні. Інноваційна діяльність у педагогіці стає невід'ємною складовою підготовки майбутніх фахівців. Зростання культурних контактів вимагають подальшого вивчення феномена міжкультурної комунікації в контексті підготовки майбутніх учителів початкових класів до інноваційної діяльності.

Метою статті є обґрунтування теоретичної основи підготовки майбутніх учителів початкових класів до інноваційної діяльності, що включають вивчення принципів, підходів і методів формування готовності до впровадження новітніх педагогічних технологій, адаптації до змін у сфері освіти та ефективної взаємодії в умовах сучасного освітнього середовища.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Готовність майбутніх учителів початкових класів до інноваційної діяльності – це інтегральна професійна якість, яка включає знання, уміння, навички, а також мотиваційно-ціннісні орієнтири, необхідні для впровадження новітніх педагогічних технологій, адаптації до змін у сфері освіти, творчого підходу до викладання та ефективної взаємодії в умовах сучасного освітнього середовища [1; 3].

Теоретичні основи підготовки майбутніх учителів початкових класів до інноваційної діяльності ґрунтуються на системному підході, що передбачає аналіз складових освітнього процесу та їх взаємодію в сучасному контексті. Інноваційна

діяльність в освіті є ключовим компонентом підготовки педагогів, адже саме вона дозволяє вирішувати нові виклики, зумовлені потребами сучасності, цифровізацією та змінними пріоритетами суспільства. Знання принципів, підходів і методів формування готовності до інноваційної діяльності забезпечують майбутніх учителів необхідними навичками для адаптації до змін у сфері освіти, ефективного використання новітніх технологій та розвитку професійної компетентності в умовах сучасних викликів, що сприяє підвищенню якості навчального процесу та задоволенню потреб сучасного суспільства (табл. 1).

Таблиця 1

Ключові компоненти підготовки майбутніх учителів початкових класів до інноваційної діяльності

Теоретичні основи	Характеристика
1	2
Принципи підготовки	<i>Принцип інноваційності</i> спрямований на впровадження новітніх педагогічних і технологічних методів у практику.
	<i>Принцип інтеграції</i> забезпечує поєднання знань із різних дисциплін для формування комплексного підходу до вирішення освітніх задач.
	<i>Принцип безперервності</i> передбачає постійний розвиток професійної майстерності педагогів упродовж навчання та роботи.
Підходи до підготовки	<i>Компетентнісний підхід</i> акцентує увагу на формуванні практичних умінь і навичок для роботи в умовах сучасного освітнього середовища.
	<i>Особистісно орієнтований підхід</i> враховує індивідуальні потреби та здібності майбутніх учителів для розкриття їхнього потенціалу.
	<i>Проектний підхід</i> включає моделювання реальних педагогічних ситуацій і створення освітніх продуктів.
Методи формування готовності	Використання <i>інтерактивних технологій</i> (тренінгів, майстер-класів, воркшопів), що сприяють активному залученню студентів у навчальний процес.
	Інтеграція <i>цифрових інструментів</i> для розвитку навичок використання технологій в освітніх цілях.
	Організація <i>педагогічної практики</i> , орієнтованої на впровадження інновацій у реальних умовах початкової школи.

Освітнє середовище є динамічним, і виклики, які ставлять перед педагогами нові технології та соціальні зміни, потребують готовності вчителів до творчого підходу та гнучкості. Формування цієї готовності через визначення чітких теоретичних основ забезпечує гармонійне поєднання теорії та практики в підготовці педагогів, що підвищує якість початкової освіти. Таким чином, теоретичні основи підготовки майбутніх учителів початкових класів до інноваційної діяльності забезпечують їхню здатність адаптуватися до швидкозмінного освітнього середовища, ефективно впроваджувати новітні педагогічні технології та формувати якісно новий рівень взаємодії з учнями [1; 2].

Дослідники професійної початкової освіти (В. Бондар, Н. Бібік, О. Савченко, І. Шапошникова) виокремлюють основні характеристики компетентності вчителя, такі як поглиблене знання предмета, постійне оновлення знань та наявність змістового, процесуального і особистісного компонентів. Компетентнісний підхід акцентує роль моральних, інтелектуальних, комунікативних і когнітивних складових освіти. Аналіз літератури та педагогічного досвіду сприяв створенню моделі формування готовності майбутніх учителів до міжкультурної комунікації (рис. 1).

Рис. 1. Концептуальна модель формування готовності майбутніх учителів до міжкультурної комунікації.

Формування майбутніх учителів з розвинутою міжкультурною компетентністю, здатних ефективно адаптуватися до багатокультурного середовища, сприяє вирішенню комунікативних викликів та гармонійній взаємодії здобувачів освіти різних культур [2; 3].

На сучасному етапі розвитку науки міжкультурного спілкування дослідники продовжують вивчати цей феномен. За М. Гузіковою, *міжкультурна комунікація* – це обмін інформацією між носіями різних культур, що впливає на її хід. Важливим є вивчення моделей комунікації, які відображають процес та встановлюють зв'язок між елементами. Ф. Бацевич зазначає, що модель комунікації узагальнює цей процес, а О. Яшенкова вважає її засобом вивчення ключових елементів і функцій. Бар'єри міжкультурної комунікації, за В. Воробйовою, поділяються на *бар'єри розуміння* (фонетичні, семантичні, стилістичні, соціально-культурні) та *спілкування* (гнів, страх, сором, провина, інші емоційні чинники).

Готовність майбутніх учителів початкових класів до міжкультурної комунікації в забезпеченні інноваційної діяльності здійснюється поетапно [2; 3]:

1. Перший етап – *Теоретична підготовка* – ознайомлення з основами міжкультурної комунікації, включаючи культурологічні та психолінгвістичні аспекти.

2. Другий етап – *Практична підготовка* – використання симуляцій, рольових ігор та інтерактивних практик для моделювання реальних ситуацій.

3. Третій етап – *Інтеграція* – застосування отриманих знань у процесі педагогічної практики та адаптація до реальних умов роботи.

Інноваційна діяльність вчителя початкових класів спрямована на розвиток інтересу до навчання, формування особистості учнів та підвищення якості освіти. Вона включає багатогранний процес впровадження нововведень, що залежить від вікових та індивідуальних особливостей дітей, накладаючи специфіку на характер інновацій. Інновації можуть бути педагогічними чи управлінськими, радикальними, комбінаторними чи модифікаційними; локальними, модульними або

системними; поодинокими чи дифузними; зовнішніми або внутрішніми.

Основними ознаками інноваційної діяльності вчителя початкових класів є створення й застосування нового інтелектуального продукту, інтеграція основної та додаткової діяльності, а також підвищення інтересу до навчання у школярів. Різні періоди нововведення в початковій освіті мають різні цілі, завдання та форми прояву, але завжди орієнтовані на якісне виховання і навчання. Відповідно до моделі підготовки фахівців щодо забезпечення інноваційної діяльності (рис. 1), виділено такі методи її реалізації [1; 3]:

1. *Навчальні тренінги та семінари* (проведення практикумів, спрямованих на розвиток міжкультурної компетентності).

2. *Інтерактивні технології* (використання інструментів віртуального навчання для занурення в міжкультурне середовище).

3. *Міжнародні проєкти* (участь у програмах обміну досвідом, конкурсах та освітніх заходах для зміцнення навичок міжкультурної комунікації).

Джон Дьюї запропонував реформувати шкільну систему, створюючи комфортні умови для розвитку здібностей дітей, замість передачі знань, орієнтованих на професію. Він наголошував на необхідності розвивати пізнавальну активність, використовуючи працю, ігри, екскурсії та імпрізації. Дж. Дьюї вважав важливим залучення батьків до освітнього процесу.

Саме тому сучасний вчитель має впроваджувати нові методики й технології, акцентуючи увагу на діяльності учнів. Інноваційна діяльність включає технічні (КТ, інтерактивні дошки), навчальні й позанавчальні інновації. Їх ефективність впровадження залежить від педагогічних вмінь і застосування інтерактивних методів. Вчитель має використовувати технологічні карти замість традиційних конспектів, ставлячи за мету навчити школярів самостійно здобувати знання.

Технологічні карти – це інструмент для планування та організації освітнього процесу, що замінює традиційний конспект уроку, які представляють собою структуровану схему, яка визначає основні етапи уроку, цілі, завдання,

форми роботи, необхідні ресурси, дії вчителя та учнів, а також очікувані результати. Технологічна карта дозволяє [2; 3]:

1. Систематизувати навчальний процес.
2. Забезпечити взаємодію між учителем і учнями.
3. Оптимізувати час проведення уроку.
4. Орієнтуватися на досягнення конкретних результатів навчання, таких як розвиток пізнавальної активності учнів.

Цей метод використовується для створення більш ефективного й інтерактивного освітнього середовища.

Інновації стосуються не лише уроків, а й позаурочної діяльності, яка перетворюється на освітній простір із застосуванням сучасних технологій, що сприяє взаємодії учнів та вчителя, роблячи процес навчання більш ефективним і цікавим. В початковій школі розвиток інновацій включає такі напрямки: створення нових типів шкіл для індивідуалізації навчання, впровадження нових навчальних курсів, зміна змісту освіти, формування екологічної культури, створення підручників і програм, застосування інноваційних технологій та комп'ютеризації. Виокремлюють *методико-орієнтовані процеси* (освітні технології, проектне, модульне, розвиваюче навчання) та *проблемно орієнтовані*, що спрямовані на усвідомлення особистісної та соціальної значущості. Інноваційна діяльність вчителя включає використання сучасних форм, методів і прийомів навчання [1; 3].

Таким чином, сутністю модернізації сучасної освіти є розвиток здібностей, таланту, якостей особистості та збереження здоров'я в здобувачів. У молодшому шкільному віці відбувається інтенсивний розвиток розумових здібностей, і сучасні технології закладають фундамент подальшої освіти. Комп'ютеризація уроків змінює способи подачі матеріалу, роблячи навчання більш насиченим. Впровадження інновацій сприяє мотивації школярів, оновленню технологій, покращенню якості освіти та виконанню соціального замовлення. Найважливішою якістю педагога є здатність інтегрувати інновації в навчальний процес.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Теоретичні основи підготовки майбутніх учителів початкових класів до інноваційної діяльності забезпечують ґрунтовну базу для формування у педагогів необхідних знань, умінь та ціннісних орієнтирів. Вони спрямовані на розвиток здатності впроваджувати сучасні освітні технології, адаптуватися до змін у сфері освіти та формувати творчий підхід до навчання. Системний підхід, інтеграція інноваційних методів і особистісно орієнтовані стратегії забезпечують ефективну професійну підготовку майбутніх педагогів, що дозволяє підвищити якість освіти, сприяє розвитку здобувачів та відповідає сучасним викликам освітнього середовища.

Формування готовності майбутніх учителів початкових класів до міжкультурної комунікації в інноваційній діяльності забезпечується поетапною підготовкою, що включає теоретичне навчання, практичні тренінги та інтеграцію здобутих знань у

реальну педагогічну практику. Інноваційна діяльність спрямована на вдосконалення освітнього процесу, активізацію пізнавальної діяльності учнів і підвищення якості освіти. Використання технологічних карт, інтерактивних методів і сучасних технологій створює умови для гармонійного розвитку особистості учнів та сприяє формуванню компетентних педагогів, здатних відповідати вимогам сучасної освіти. Саме такі перспективи дозволяють підвищити якість педагогічної підготовки, забезпечити інноваційність освітніх підходів та зробити початкову освіту більш адаптивною до потреб сучасного суспільства.

Подальше впровадження нових освітніх технологій, інтерактивних методик та технологічних карт відкриває можливості для підвищення ефективності навчального процесу та якості початкової освіти. Дослідження моделей комунікації сприятиме формуванню міжкультурної компетентності педагогів, необхідної для роботи в багатокультурному освітньому середовищі.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Lazarenko N., Vizniuk I. *Monitorynh zabezpechennia yakosti profesiinoi osvity pedahohiv v konteksti yevrointehratsii. Comparative Professional Pedagogy*, 2023. №13(1). P. 11-19.
2. Vizniuk I. M., Dolynna A. S., Dolynnyi S. S., Palamarchuk O. M. *Formuvannia informatsiinoi kompetentnosti v osvitno-profesiinii sferi diialnosti aspirantiv. Orhanizatsiina psykholohiia. ekonomichna psykholohiia*. 2023. №1(28). P. 76-84.
3. Сапожников С.В. Психологічна підготовка майбутнього учителя до спілкування з учнями: основні завдання. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки*. 2019. №1 (17). С. 114-122.

REFERENCES

1. Lazarenko, N., Vizniuk, I. (2023). *Monitorynh zabezpechennia yakosti profesiinoi osvity pedahohiv v konteksti yevrointehratsii. Comparative Professional Pedagogy*. №13(1). P. 11-19. [in English]
2. Vizniuk, I. M., Dolynna, A. S., Dolynnyi, S. S., Palamarchuk, O. M. (2023). *Formuvannia informatsiinoi kompetentnosti v osvitno-profesiinii sferi diialnosti aspirantiv. Orhanizatsiina psykholohiia. ekonomichna psykholohiia*. №1(28). P. 76-84. [in English]
3. Vizniuk, I. M., Dolynna, A. S., Dolynnyi, S. S., Palamarchuk, O. M. (2023). *Formuvannia informatsiinoi kompetentnosti v osvitno-profesiinii sferi diialnosti aspirantiv* [Formuvannia informatsiinoi kompetentnosti v osvitno-profesiinii sferi diialnosti aspirantiv]. *Orhanizatsiina psykholohiia. ekonomichna psykholohiia*. 1(28). 76-84. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

ЛАЗАРЕНКО Наталія – доктор педагогічних наук, професор, ректор Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх учителів.

ВІЗНІЮК Інесса – доктор психологічних наук, професор, професор, професор кафедри психології та соціальної роботи Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: сучасні зміни в професійно-педагогічній підготовці фахівців.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

LAZARENKO Nataliia – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Rector Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University.

Scientific interests: professional training of future teachers.

VIZNIUK Inessa – Doctor of Psychological Sciences, Professor, Professor at the Department of Psychology and

Social Work of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University/

Scientific interests: modern changes in the professional and pedagogical training of specialists.

Стаття надійшла до редакції 11.02.2025 р.

Стаття прийнята до друку 21.02.2025 р.

УДК 316.362:[323.3:63-051(=161.2)]:613.88]”18/19”(043.3)

DOI: 10.36550/2415-7988-2025-1-218-47-50

ОКОЛЬНИЧА Тетяна –

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки та спеціальної освіти
Центральноукраїнського державного університету
імені Володимира Винниченка
ORCID: <https://orcid.org/000-0003-3740-2495>
e-mail: t.vladimirovna.75@ukr.net

ПИЛИПЧУК Віталій –

аспірант кафедри педагогіки та спеціальної освіти
Центральноукраїнського державного університету
імені Володимира Винниченка
ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-9379-6285>
e-mail: vitaliy1984@gmail.com

СИМВОЛІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ ДІТЕЙ В СІЛЬСЬКУ ГРОМАДУ УКРАЇНЦІВ XIX – ПЕРШОЇ ЧВЕРТІ XX СТОЛІТТЯ

У публікації, при висвітленні питання інтеграції дітей в сільський соціум з використанням звичаєво-обрядової практики автори виходять із наступних засад: світоглядні засади традиційної культури українців XIX – першої чверті XX ст. базувалися на комплексі вірувань та уявлень християнської релігії і принципах магічної свідомості язичництва; функціональним чинником залишалися елементи архаїчної свідомості як іманентні компоненти світоглядної системи часів індоєвропейської спільноти. У традиційній культурі, яка базувалася на уявленні про циклічність часу, регуляторною парадигмою виступав ритуал.

Комплекс народної звичаєво-обрядової культури чітко фіксував та символізував межі дитячого життя, відзначаючи проходження дитиною певного етапу на шляху її дорослішання.

Важливим моментом в житті дитини було досягнення нею річного віку. Значення цієї вікової межі в народній педагогіці українців виявлялося в знятті цілого ряду старих і появи нових заборон та приписів.

Від 1 до 3-4 років дитина переживала новий етап свого життя, під час якого відбувалося її входження у «світ культури», і з яким також пов'язувалися деякі зміни в побутовому та ритуальному ставленні до неї.

Наступним важливим перехідним етапом в житті дітей був 7-річний вік, що пов'язувався в народній педагогіці українців із новою зміною їх статусних позицій. Це відбувалося шляхом їх включення в активну трудову діяльність сім'ї.

У статті приділяється увага суб'єктам соціалізації, котрі безпосередньо впливали на інкорпорацію дитини в сільську громаду. Основну роль у цьому процесі відігравали батьки. Крім них, активну участь у процесі соціалізації та енкulturації дитини відігравали бабусі та дідуся. Найстарше покоління виступало передусім в якості агентів непрямої трансмісії етнокультурних цінностей.

Починаючи з шести-семи років, дитина все більше починала спілкуватися в колі старших дітей. Ця категорія соціалізаторів забезпечувала освоєння дитиною соціального досвіду та традицій культури у спілкуванні зі своїми однолітками.

Однією з форм соціалізації підростаючого покоління через посередництво громади, односельчан був інститут прийматства. У ролі посередників, медіаторів громади в процесі соціалізації дитини виступали хреїчені батьки. Саме на інститут кумівства була покладена громадою відповідальність за подальшу соціалізацію дитини.

Ключові слова: традиційне суспільство, сільська сім'я, сільська громада, соціалізація, виховання, звичаєво-обрядова сфера.

OKOLNYCHA Tetiana –

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor of the Department of Pedagogy and Special Education of
Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University
ORCID: <https://orcid.org/000-0003-3740-2495>
e-mail: t.vladimirovna.75@ukr.net

PYLYPCHUK Vitalii –

postgraduate student of the Department
of Pedagogy and Special Education of
Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University
ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-9379-6285>
e-mail: vitaliy1984@gmail.com